

Capacitats i events

I

L'impressionant avenç de les ciències naturals, capaces de proporcionar-nos coneixements rigorosos i intersubjectivament contrastables, així com enlluernadores aplicacions tecnològiques, dugueren —i segueixen duent— molts filòsofs, com p. ex. els positivistes del Cercle de Viena, a equiparar tot coneixement amb el coneixement científic, rebutjant-ne el pretés valor cognitiu de qualsevol altra mena de discurs. Però, a més a més, aquests pensadors tenien una concepció un tant restringida dels paràmetres que s'hi haurien d'emprar per determinar la pressumpta científicitat d'un discurs en la mesura que identificaven tals paràmetres amb els que tan bons resultats havien donat en el camp de les ciències naturals; la qual cosa els durà, en definitiva, a defensar l'ideal d'una ciència unificada sota un mateix mètode, les característiques del qual s'hi haurien d'esbrinar a partir de l'anàlisi del model metodològic emprat per la ciència física, considerada en aqueixos ambients positivistes com la ciència o el coneixement autònom. Ara bé, en aitals ambients es presentava el model metodològic de la física, bàsicament¹, com un model encaminat a la formulació de lleis empíriques de caràcter general, que es derivarien, en últim terme, d'un procés de generalització inductiva a partir de l'observació de regularitats en els casos particulars pertinents, i que, en definitiva, hi haurien de servir, aquestes lleis, tant per explicar events ocorreguts en el passat com per predir esdeveniments del futur.

De tota manera, aquest ideal unificacionista no deixava de plantejar certs problemes; puix que el model nomològic-deductiu que tan bons resultats havia donat en l'estudi dels fenòmens naturals, fent possible la formulació de lleis de caràcter general que semblaven governar el curs de la natura i que permetien de formular utilíssimes prediccions, pareixia estavellar-se contra un mur a l'hora d'analitzar les accions de l'home i tractar de formular-se les lleis corresponents: L'home no sembla, d'antuvi, ajustar-se a cap llei en les seues actuacions i, en conseqüència, pareix que les seues accions s'haurien d'explicar amb un altre model, amb un model que no apel·lés a lleis de caràcter general.

Tanmateix, per als positivistes, aquesta seria una conclusió excessivament precipitada, puix que no basta amb indicar que no hem estat capaços, fins ara, de descobrir les lleis que regeixen les accions humanes, sinó que cal mostrar que és lògicament impossible trobar-les. En realitat, molt bé podria ser que la nostra incapacitat per descobrir les lleis en qüestió fos fruit únicament de la major complexitat dels factors que intervenen en el processos humans i, per tant, de la major dificultat per dur-ne a terme una conceptualització adient que ens capacite per oferir una articulació satisfactòria d'aqueixa enorme massa de factors. I, en definitiva, la diferència entre l'objecte de les ciències naturals i l'objecte de les ciències humanes o socials,

seria de caràcter quantitatiu i no qualitatiu. Els fenòmens específicament humans serien més complexos, i això explicaria l'estat embrionari en el qual es troben les ciències socials, però no qualitativament diferents dels fenòmens naturals, la qual cosa deixaria oberta la possibilitat d'arribar algun dia a satisfer l'ideal d'una ciència unificada.

Em proposec, en aquesta ponència, esbrinar precisament la plausibilitat d'un intent, al meu entendre especialment atractiu, de dur a terme aquest ideal unificacionista pel que fa a l'anàlisi de capacitats característicament humanes com, p. ex., la capacitat de llegir, la capacitat de parlar un llenguatge articulat, la capacitat de resoldre problemes matemàtics, etc.

Em referesc, en concret, a l'esforç realitzat des del segle XIX per nombrosos neurofisiòlegs en l'intent d'atribuir una localització determinada en el nostre cervell a les diferents funcions o capacitats mentals característiques de l'home, basant-se fonamentalment, en l'estudi de les anormalitats conductuals que es derivaven de l'amputació d'una part o altra del nostre cervell, ja siga per analogia a partir de l'experimentació amb animals, ja siga pels resultats obtinguts en la pràctica d'autòpsies, o bé, com en l'actualitat, amb tècniques força més sofisticades. Amb tot, pareix que els neurofisiòlegs han renunciat, a hors d'ara, a una localització pormenoritzada de totes les funcions humanes i prefereixen parlar en termes més holistes; sobre tot, pel que fa a les funcions psíquiques superiors; de tota manera, açò no ficaria en qüestió la possibilitat d'una investigació especialment detallada a partir de la qua establiríem més que no un mapa de regions amb funcions totalment diferenciades i independents, una xarxa de relacions cerebrals on estaria contemplada la forma en què cada zona del cervell contribueix, o pot contribuir segons les circumstàncies, a la realització de les funcions característiques de l'home. Amb açò no pretenc negar les dificultats tècniques i la complexitat d'aital investigació: l'únic que vull assenyalar és que, en principi, pareix possible que en un futur, no sé si proper o llunyà, es podria arribar a conèixer aquesta xarxa de relacions.

Ara bé, aquesta possibilitat que, d'antuvi, pareix més pròpia d'una novel·la de Juli Verne que d'una seriosa ponència congregual, adquireix certs aires de versemblança si teniem en compte la situació actual, i sobre tot les perspectives de futur, dels estudis en cibernètica. Evidentment, no sóc docte en la matèria, però, per als nostres fins, bastarà considerar alguns fets al respecte gairebé de domini públic.

En concret, a partir del ràpid desenvolupament de la cibernètica en les darreres dècades, hom ha tractat de bastir una ciència dels processos d'informació que fa abstracció, però, dels substrat material, biològic o electrònic, en el qual es puguen recolzar aquests processos, amb el propòsit, òbviament, que els seus resultats valgueren tant per a donar compte de les capacitats, especialment de les capacitats intel·lectuals, de l'home com de les capacitats o 'outputs' dels ordenadors. En aquest sentit, comenten Linsey i Norman referint-se sobre tot a l'anàlisi de la resolució de problemes:

«Les estratègies per a resolució de problemes discutides fins ací depenen de la natura general i de l'organització dels processos del cervell humà. A més a més, aquests principis generals d'organització han d'aplicar-se a tots els sistemes que emmagatzemen, recuperen i usen coneixement ja s'hi tracte de sistemes electrònics o biològics. Qualsevol sistema que interacciona amb un món dinàmic requereix l'emmagatzament i la manipulació de la informació, la qual cosa ocasiona problemes fonamentals comuns a tots els sistemes d'aquesta mena.

A causa d'aquesta generalitat, resultarà fructífer d'esbrinar els principis i estructures organitzatius de tots els sistemes d'informació, amb l'objectiu de descobrir els principis del

cervell humà. El nostre èmfasi es centra en la paraula principi. Els detalls sobre el mode d'execució de les diverses funcions i la maquinària real usada per executar-les són irrellevants. Quan podrem determinar que un sistema usa una heurística mitjans-fi per resoldre un problema, manca d'importància el fet que aquest sistema estiga compost de neurones, circuits electrònics integrats, o engranatges i palanques: l'heurística segueix essent la mateixa en tots els casos»².

Aquesta postura, que pretén deslligar l'anàlisi dels processos d'informació del substrat material on es realitzen, pot semblar, d'antuvi, que entra en contradicció amb la pretensió neurofisiologista de reduir les nostres funcions mentals a la consideració d'una xarxa més o menys flexible de connexions nervioses. Aquesta contradicció, però, és sols aparent, car la postura de Linsey i Norman constitueix, en realitat, una basa important en favor de les aspiracions neurofisiologistes.

En efecte, si podíem bastir una ciència dels processos d'informació que donés compte tant de les capacitats humanes, dels seus 'outputs', com de les capacitats dels ordenadors; i si, per altra banda, podíem descriure amb tot luxe de detalls la xarxa de connexions electròniques —o mecàniques, tant se val— que originen els 'outputs' dels ordenadors; pareix inferir-se que ha d'haver igualment una xarxa de connexions nervioses susceptible d'ésser totalment descrita i analitzada, des d'on explicar la capacitat de l'home de realitzar certes tasques; exactament igual, per tant, com en el cas de l'ordenador, canviant únicament el seu substrat material:

«En la mesura que hem limitat la discussió a la conducta dels humans i de les màquines, quina rellevància té açò per als events mentals i la ment? S'hi pot suggerir que si podíem explicar l'output' de les màquines en termes estrictament físics, i si no hi havia en principi cap diferència entre l'output' de les màquines i la conducta humà, se'n segueix que podem explicar la conducta humà en termes físics»³.

Certament, aquesta argumentació està basant-se en supòsits encara no del tot contrastats: (1) que els ordenadors poden realitzar, en principi, totes les tasques que realitza un ésser humà i (2) que la sofisticació progressiva del 'hardware' dels ordenadors no donarà lloc, en algun moment, a un canvi no merament quantitatiu sinó qualitatiu. En qualsevol cas, com que no aspire, com és clar, a provar la postura neurofisiologista, sinó únicament fer-la empíricament versemblant per, de retruc, tornar plausible l'ideal unificacionista; m'atrevesc a demanar-vos que accepteu provisionalment aqueixos dos supòsits, almenys, per mor de la seua plausibilitat.

Abans, però, de passar a considerar els arguments de caràcter conceptual, filosòfic, en favor o en contra de la possibilitat lògica de dur a terme l'esmentada reducció neurofisiologista a tenor de la reducció que sembla poder realitzar-se en el cas dels ordenadors, voldria assenyalar que la culminació exitosa d'aquest projecte tindria conseqüències insospitades per a l'espècie humana, positives o negatives, segons en mans de qui estigués. Penseu que, p. ex., es podria resoldre ràpidament el problema de l'analfabetisme al Tercer Món amb un cost segurament força més baix que el dels, aleshores torpes, programes d'alfabetització actuals, puix que bastaria amb provocar en els xiquets, mitjançant un innocu tractament farmacològic o una ràpida intervenció quirúrgica, la xarxa de connexions neuronals que donen com a 'output' una lectura correcta dels signes escrits, del mateix mode que provoquen aqueixes connexions però en aquest cas de caràcter electrònic, a l'ordenador mitjançant el teclejat d'un programa. No obstant, l'obtenció d'aquest coneixements faria possible, també el retorn incruent a una for-

ma d'esclavatge força sofisticada i altament profitosa per als interessos econòmics de les empreses multinacionals, i de l'empresari en general, car, mitjançant les amputacions cerebrals pertinents, hom podria gaudir d'un exèrcit de treballadors biològicament incapacitats per a plantejar-se qualsevol reivindicació laboral i, tanmateix, perfectament dotats per realitzar les tasques mecàniques i rutinàries que requereix, en molts casos, la tecnologia productiva actual; aquests treballadors, òbviament, serien, com a ciutadans, totalment inofensius per al poder polític intuït.

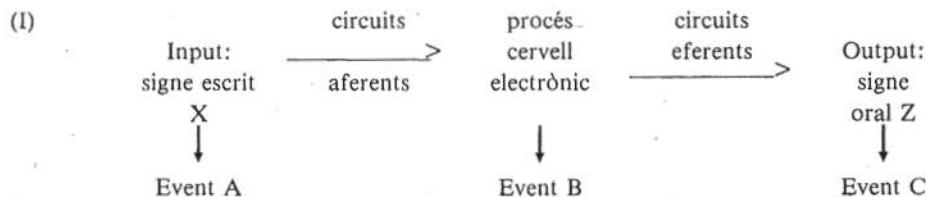
II

Deixant de banda aquestes qüestions, el problema que avui ens interessa consisteix a esbrinar fins quin punt és lògicament —que no empíricament— possible dur a terme, com pretenen els neurofisiologistes, una reducció de les capacitats característicament humanes a l'establiment d'una xarxa més o menys complexa de connexions nervioses.

Per tal d'afrontar aquesta qüestió en termes més concrets i, per tant, més asequibles a la discussió, considerem la possibilitat de dur a cap l'esmentada reducció per al cas d'una determinada capacitat: posem, p. ex., la capacitat de llegir. Per evitar complicacions irrellevants per als nostres propòsits, entendrem que en la capacitat de llegir considerada s'inclou únicament la capacitat d'emetre els signes orals corresponents als signes escrits que s'hi tracta de llegir, sense atendre, en cap moment, al problema de la comprensió per part del lector del significat dels signes escrits en consideració.

Examinem, doncs, en quina mesura és lògicament possible reduir la capacitat de llegir així entesa a la producció d'una determinada xarxa de connexions nervioses. Vegem, en primer lloc, amb una mica de detall quins són els pressupòsits conceptuals que estan a la base de l'esmentat intent reduccionista. Comencem considerant el cas de la lectura d'un ordinador per mor de la seua major simplicitat.

El procés de lectura de l'ordinador el podem dividir, bàsicament, en tres passos. En primer lloc, l'ordinador rep un 'input', el signe escrit X, el qual a través dels corresponents circuits aferents arriba al cervell electrònic de l'ordinador on es processa (Y), d'acord amb un circuit prèviament imprès mitjançant, p. ex., el teclat d'un programa per a, finalment, emetre un 'output', els signes orals Z, com a lectura del signe escrit inicial. Gràficament podríem representar el procés del següent mode:

El punt crucial, des de la perspectiva reduccionista, rauiria en mantindre que la cadena descrita en (I) és una cadena causal, en la qual no apareix, per tant, cap procés misteriós o ocult, sinó que tot és, en principi, accessible a l'observació i control públic.

Ara bé, aquesta cadena causal que es dona en el procés de lectura d'un ordinador no sembla, d'antuvi, essencialment diferent de la que podria donar-se en un lector humà. En efecte, en la lectura que, p. ex., fa el nostre amic Rodamon d'un text escrit que li presentem al davant, podem distingir igualment tres fases. En un primer moment, Rodamon percep el signe escrit X pels sentits i envia, a través dels seus nervis aferents, la informació corresponent al seu cervell on es processa la informació en qüestió (Y') donant finalment l'ordre, tramesa pels nervis eferents als seus orgues vocals, d'emetre determinats sons Z, llegint, d'aquest mode, X.

I, com en el cas de l'ordinador, el que ens interessaria, des de la perspectiva reduccionista, és mantindre que la cadena (I'), esdevinguda en el cos de Rodamon, és una cadena causal i, en conseqüència, públicament observable i controlable, de manera que la tesi neurofisiologista vindria a dir que: «La lectura del signe escrit X, o siga, l'emissió del signe oral Z, és un efecte de la producció d'una xarxa de connexions neuronals Y', provocada per la recepció de determinats estímuls sensorials» (Tesi N).

Examinem, però, detingudament l'argumentació reduccionista, puix que, al meu entendre, s'hi comet una fal·làcia la importància de la qual intentaré posteriorment ponderar.

Estic disposat, per endavant, a concedir en favor de l'ideal unificacionista que en tot procés de lectura es produeix una cadena causal, com (I'), que va des d'un signe escrit X a un signe oral Z; tanmateix, se segueix d'ací que la lectura de X, que llegir X, depenga causalment de la xarxa de connexions neuronals Y'?. M'explicaré. El que he concedit sense repars és que es pot establir una cadena causal entre tres events lògicament independents entre si, ço és: la percepció del signe escrit X (event A), la producció d'una xarxa de connexions neuronals Y' (event B) i l'emissió dels sons orals Z (event C). Tanmateix, la mera existència d'una cadena causal entre la percepció del signe escrit X i l'emissió dels sons orals Z, no fa de l'event C una lectura del signe escrit X; puix que també s'hi hauria pogut establir —pensem en un dislèxic— una cadena causal entre l'event A i un event diferent de C, posem C', de manera que C' seria també, segons aquest criteri estrictament causalista, una lectura de X, però açò és absurd, car aquest procés, que es podria continuar indefinidament, conduiria a què qualsevol so valgués com la lectura de qualsevol signe, de manera que ja no s'hi podria parlar de lectura en absolut. Açò té com a conseqüència immediata que, si bé podem explicar causalment la cadena que va, en el cos de Rodamón, des de la percepció del signe escrit X a l'emissió del so Z, no podem, en canvi, explicar causalment que Rodamón haja llegit X emetent el so Z; puix que, en realitat, llegir no és merament emetre un so davant un signe escrit, sinó emetre el so adequat al signe escrit en qüestió i, per tant, no pot valdre com a criteri de lectura qualsevol cadena causal que establím entre un signe escrit un altre oral, sinó únicament la cadena causal que connectarà al signe escrit el signe oral adequat. El problema rauria ara en la possibilitat d'oferir un criteri igualment causalista de la noció d'adequació o de correcció. Tanmateix, tractem de mostrar, a partir d'alguns arguments wittgenstenians, que aquesta pretensió no és legítima des d'un punt de vista merament conceptual.

La idea bàsica de Wittgenstein, al meu entendre, consistirà a mostrar que el verb «llegir» no serveix per descriure pròpiament events que s'hi donen en un moment i en un lloc determinats, sinó més aviat per atribuir-hi una capacitat; o, dit d'altra manera, que els criteris amb els quals identifiquem que una persona llig són lògicament diferents dels criteris amb els quals identifiquem la producció d'events i l'existència de cadenes cuasals, car els criteris d'identificació de

llegir són del mateix tipus que els criteris per identificar que hom segueix una regla, donat que llegir, com l'exercici de qualsevol capacitat, no és sinó un cas particular de seguir una regla.

Tractarem, doncs, de caracteritzar els criteris d'identificació de «Rodamón llig X' assenyant, en primer lloc, de manera purament negativa, que aqueixos criteris no són del mateix tipus lògic que els criteris d'identificació d'events. En el paràgraf 157 de les *Investigacions Filosòfiques* ofereix Wittgenstein un argument força interessant en aquest sentit. En concret, l'argument tracta de mostrar que llegir no satisfà un dels criteris bàsics de la identificació d'events, ço és, la seua estricta localitzabilitat espacio-temporal i, per tant, la possibilitat lògica d'establir quan i on s'hi haurà produït un event per primera vegada. Considerem l'exposició de Wittgenstein. Imaginem que el mestre Somniatruites vol ensenyar al seu entremaliat alumne Rodamón a llegir el signe escrit X. En el curs de l'ensenyament, Rodamón emet sons que, de vegades, sí, de vegades, no, coincideixen amb la lectura correcta de X. Suposem que, en un moment determinat, l'ensopit Rodamón emet el so corresponent a X, ço és, Z i que, precisament, en aqueix instant entra a l'aula una tercera persona i diu «Rodamón està llegint» i, tanmateix, el mestre Somniatruites, tot astorat, li respon «No, senyor no estava llegint, ha estat pura casualitat». Òbviament, aquesta resposta airada del nostre estimat Somniatruites és una resposta amb sentit; però, tindria sentit aquesta rèplica si llegir fos un event?, si l'enunciat «Rodamón està llegint» fos la descripció d'un event? Pensem en l'event que està a la base de la hipotètica lectura de Rodamón, ço és, «Rodamón ha emés el so Z», entés aquest enunciat en un sentit no-intencional, i imaginem que la tercera persona en qüestió hagués dit «Rodamón ha emés el so Z», tindria, llavors, sentit que Somniatruites repliqués tot enfurismat: «No, no ha emés el so Z, ha estat una casualitat!». Sembla que en absolut tindria sentit una resposta d'aquesta mena. Ara, si açò era correcte, hom podrà, doncs, indicar amb sentit quina ha estat la primera vegada que Rodamón ha emés el so Z, però no tindria pròpiament sentit, almenys en la mateixa accepció del terme, dir quina ha estat la primera paraula que Rodamón ha llegit, car per tal que l'emissió del so Z davant el signe escrit X deixi d'ésser una casualitat, com correctament, remarcava el venerable Somniatruites, sinó quelcom més. Tot seguit tractarem d'aclarir en què pot consistir aquest esotèric quelcom més, però, de moment, pense que podem anotar-nos, a tenor dels arguments suara considerats, un tant important en favor dels nostres propòsits antireduccionistes, ço és, el reconeixement que llegir no és un event en la mesura que no respon a un dels criteris bàsics de la identificació d'events: la seua estricta localitzabilitat espacio-temporal.

Entre parèntesi, voldria dir que aquesta conclusió sembla contradir la pràctica usual del nostre llenguatge, car sovint fem comentaris del tipus: «Pep estigué llegint deu minuts abans de gitar-se», «He tardat tres hores en llegir-me la novel·leta que em prestares». Tanmateix, la simetria entre aquests enunciat, on a primera vista es localitza espacio-temporalment l'activitat de llegir, amb els enunciat que descriuen events, és purament superficial. Comparem l'enunciat «Pep estigué llegint deu minuts abans de gitar-se» (A) amb l'enunciat que descriu els events naturals que en són a la base: «Pep estigué amb els ulls fits en els fulls d'un llibre durant deu minuts abans de gitar-se» (A'). En la meua opinió, sols el segon enunciat descriu un event estrictament localitzable espacio-temporalment. En aquest sentit, podem dir que tant la veritat de l'enunciat A com de l'enunciat A' es podria qüestionar, retrospectivament, apel·lant a un error de percepció per part de l'observador o a un desconeixement del significat dels mots que empra en la seua descripció; però, si donàvem per suposat que en ambdós casos

s'han salvat aquests possibles esculls i que, per tant, l'observador no ha estat víctima dels seus sentits ni ha emprat incorrectament els mots en els enunciats en qüestió, podem posar fàcilment de relleu una diferència important entre els enunciats A i A' quant a la possibilitat de rectificació retrospectiva. En efecte, l'enunciat A, a diferència de l'enunciat A', és encara susceptible, com en el cas del mestre Somniatruites i el seu deixeble Rodamón, d'una altra mena de rectificació retrospectiva en la mesura que la conducta observable de l'individu en qüestió, descrita en A', constitueix únicament un símptoma, no un criteri, de la veritat de l'enunciat A, car podríem descobrir, p. ex., a partir de certes preguntes sobre els mots continguts en els fulls que pressumptament llegia Pep, que, en realitat, no llegia en absolut sinó que estava embambat pensant en el sol de les properes vacances de Pasqua; mentre que una rectificació d'aquest tipus no pareix que tinga sentit, en canvi, en el cas de l'enunciat A'. I és des d'aquesta perspectiva, precisament, que podem contraposar la localitzabilitat espacio-temporal estricta dels events, que serien descrits en enunciats del tipus de A', a la mena de localitzabilitat pròpia de conductes com la de llegir, sempre pendents de la capacitat per part del subject d'adoptar ulteriorment certs comportaments i no altres. Y amb açò ja tenim un indici sobre en què podria consistir aqueix «quelcom més» que calia afegir a la conducta puntual de Rodamón per considerar que efectivament llegia. Però, vegem amb una mica de detall en què podria consistir, per a Wittgenstein, aquest «quelcom més».

Wittgenstein comença, en primer lloc, bandejant qualsevol mena de solució mentalista, segons la qual direm de Rodamón que llig quan realitzarà determinada conducta, p. ex., emetrà certs sons, acompanyant-los de certs estats o imatges mentals. En efecte, Wittgenstein analitza el verb «llegir» com un verb que serveix per descriure el seguiment d'una regla, i és sabut que Wittgenstein tractà de mostrar, a tort i a dret, que en la identificació de conductes reglades no cal fer referència a cap experiència privada i inaccessible, com serien els estats psíquics des d'una òptica mentalista, sinó que, ben al contrari, els criteris han d'ésser necessàriament públics, donada la impossibilitat de distinguir privadament entre una balança i l'aparença d'una balança o, dit més prosaicament, entre la correcció i l'aparença de correcció en l'aplicació d'una regla, distinció sense la qual mancaria de sentit parlar de conducta reglada.

Una manera d'oferir una caracterització relativament positiva dels criteris d'identificació del seguiment d'una regla —i per tant, dels criteris d'identificació de llegir— consisteix a examinar els elements que apareixen en el procés d'aprendre a seguir una regla. Per continuar amb el nostre exemple, imaginem que el mestre Somniatruites es disposa pacientment a ensenyar a llegir el seu alumne Rodamón. Suposem⁴ que, primer de tot, fa una taula de totes les lletres de l'alfabet i, assenyalant una a una les lletres en qüestió, va emetent els sons corresponents. Ací ja existeix la possibilitat, comentaria Wittgenstein, que s'hi donen reaccions normals i anormals per part de Rodamón, car podria tendir a associar el so emès pel mestre Somniatruites no a la lletra que en aqueix moment hi estiga assenyalant amb el seu dit, sinó a la lletra immediatament anterior, o podria no copsar, ni tan sols, que li està assenyalant una lletra. Considerem, no obstant, que s'hi donen aquestes reaccions normals per part de Rodamón, les quals constitueixen un requisit indispensable per a la possibilitat d'aprendre a llegir i, en general, d'aprendre a seguir regles. Aprèn, doncs, Rodamón a emetre el so corresponent davant de cada lletra de l'alfabet. Tot seguit, però, el mestre Somniatruites li presenta sèries de lletres que Rodamón ha de llegir, p. ex., «a, b, c, d» i suposem que una vegada Rodamón les llig correctament i, altra, canvia l'ordre dels sons o inclou un so que respon a una lletra de

l'alfabet que no apareix en la sèrie; el mestre Somniatruites càlidament l'adverteix del seu error. La seua capacitat d'ensenyar-li es limita, no obstant, a això: a remarcar-li els errors que comet; si Rodamón hi rectificava i en l'esdevenidor llegia correctament de manera repetida, aleshores hi haurà comprés, altrament la comunicació entre mestre i deixeble no hi haurà estat possible. En definitiva, el criteri que Rodamón ha comprés rau en el fet que llig repetidament de manera correcta. «Repetidament» és, en aquest context, un terme irremissiblement indefinit, no se'n pot indicar un nombre magistral de repeticions i, pel que fa al problema de quan la repetició ha estat «correcta», cal dir que, rebutjada qualsevol altra possibilitat en el fons de caràcter privatista, el criteri són els altres, el seu acord o desacord, però, com dirà Wittgenstein, no en les opinions, sinó en la forma de vida; no en les definicions, sinó en els judicis. Caldria dir, finalment, que la capacitat de seguir una regla inclou la capacitat de descriure en què consistiria no seguir-la, ço és, la capacitat de descriure conductes alternatives a aquella que la regla prescriu.

III

En definitiva, si l'argumentació de Wittgenstein era correcta, i a mi m'ho sembla, pareix que podem traure algunes conseqüències força importants pel que fa a l'acceptabilitat de la tesi N i, en general, respecte a la legitimitat lògica de l'ideal unificacionista.

Començant per la tesi N, podem dir que si llegir no és un event, doncs, no té sentit parlar de la possibilitat d'explicar causalment el fet que una persona, Rodamón, llija, car, segons pareix, una de les condicions indispensables per tal que s'hi pugua donar una relació causal és l'existència de dos events identificables de manera independent. Tanmateix, en el cas que considerem sols existiria un event-cause, la xarxa de connexions neuronals, però no pas un event-efecte, la lectura de X, puix que, com hem tractat de mostrar, llegir X no és pas un event.

Però, per altra banda, l'abast de l'argument que hem desenvolupat no es limita al cas d'una capacitat determinada, la capacitat de llegir, sinó que, en principi, val igualment per a qualsevol capacitat, car els arguments adduïts aspiraven a elucidar, a la llum d'un exemple quasevol, els criteris d'identificació de la conducta reglada en general; i, en realitat, «ésser capaç de fer» no vol dir sinó «fer seguint determinades regles», car l'atribució de l'esmentada capacitat implica la possibilitat de distingir entre fer correctament i incorrectament, i no altre és el *test*, com hem vist, per identificar la conducta reglada. I, si això era cert, la faraònica aspiració neurofisiologista estaria indefectiblement bastida sobre un error conceptual que la socavaria d'arrel.

Però amb el somni neurofisiologista s'ensorraria també l'ideal unificacionista, car entre el que he caracteritzat com a «capacitats»⁶ estarien incloses totes les conductes més característicament humanes —i, en aquest punt, em remet a P. Winch en *The Idea of a Social Science*—; en realitat, tota la conducta significativa, des de la conducta estrictament lingüística, la capacitat de parlar, de comunicar-se, fins qualsevol mena de conducta social, la capacitat, p. ex., de participar, com ara, en un congrés de filosofia. I, tanmateix, cap d'aquestes conductes, que constituïrien el rovell de les anomenades ciències humanes, no serien susceptibles d'un tractament causalista o nomològic, semblant al practicat per les ciències naturals respecte dels events ocorreguts a la natura, per la qual cosa caldria renunciar coherent-

ment a aquest ideal unificacionista i esforçar-se, més aviat, per articular mètodes d'investigació social que tinguin en compte la peculiaritat de l'objecte que consideren.

Finalment, voldria advertir que els arguments esgrimits ací, si bé exclouen la possibilitat d'explicar causalment les capacitats característicament humanes i, en general, qualsevol tipus de fenòmens socials, no eliminen, en absolut, la possibilitat d'oferir una explicació causalista dels factors o condicions naturals que estan a la base de l'aparició de qualsevol mena de conducta pròpiament humana; així la nostra argumentació no lleva la possibilitat de descriure l'estructura de connexions neuronals del cervell humà, la possessió de la qual constituïria la condició necessària de la possibilitat de llegir, baldament, en tot cas, llegir, com l'exercici de qualsevol capacitat, no consisteix en el desencadenament de certs impulsos nerviosos en el si d'aquest cervell nostrat, tan flexible com desconegut. Però aquest fet té conseqüències pràctiques importants, car ve a mostrar que, en definitiva la nostra argumentació no qüestiona la possibilitat esmentada abans de manipular el nostre cervell de manera que fos capaç de realitzar certes tasques, diguem-ne, rutinàries, i no pas altres de major complexitat, permetent així l'aparició d'aqueix nou tipus d'esclavatge, altament sofisticat, del qual en parlàvem adés; i, paral·lelament, caldria dir que, si bé no es podria estrictament parlant ensenyar a llegir mitjançant una intervenció quirúrgica, es podria alleugerir considerablement l'esforç memorístic que comporta habitualment aquesta classe d'aprenentatges establint, com en el cas dels ordenadors, una connexió causal entre la percepció del signe escrit X i la emissió del so oral Z, per bé que els criteris pels quals Z és una lectura de X, serien, com hem vist, de tota una altra mena.

I, en realitat, tot ço no faria sinó posar de relleu, una vegada més, què poc afecte les anàlisis conceptuals que es realitzen des de la filosofia analítica a la pràctica efectiva de la ciència, limitant-se les seues aportacions —que no és poc—, a procurar una rectificació de certes auto-comprensions, moltes d'elles esbiaixades pel servei a interessos inconfessables, de l'abast i «status» d'aqueixes investigacions.

NOTAS

- (1) Obviament, ací ens limitem a oferir una caracterització força matussera de la concepció positivista del mètode científic que, per altra banda, tampoc és estrictament unànime. Amb tot, recull, em sembla, els aspectes bàsics del model de «cobertura legal» («covering-law» defensat per Hempel, en el seu article «General Laws in History» (*Journal of Philosophy*, 1942), com a model unitari d'explicació, aplicable tant en el domini de les ciències naturals com en el de la història. Article que, per altra banda, es pot considerar clàssic en l'esforç neopositivista per oferir una anàlisi satisfactòria que possibilités la inclusió de les ciències socials en el seu ambiciós projecte unificacionista.
- (2) LINDSAY, P.H. i NORMAN, D.A. *Procesamiento de información humana*. Madrid, Tecnos, 1977, p. 63.
- (3) SHAFFER, J.: «Mind-Body Problem», en *The Encyclopedia of Philosophy*, Edwards, P. (ed.), New York, Macmillan Press, 1967, v. 5, p. 345.
- (4) Aplique ací al cas de «llegir» l'anàlisi que Wittgenstein realitza de l'aprenentatge de la sèrie dels nombres al paràgraf 143 de les *Investigacions filosòfiques* (Barcelona, Laia, 1984).

- (5) *Cfr.* paràgrafs 241 i 242 de les *Investigacions filosòfiques*.
- (6) Tal vegada, en aquest punt, caldria distingir entre capacitat i disposició, car, al meu entendre, si que podríem explicar causalment, p. ex., la disposició d'un gos, degudament ensinistat, a detindre's davant un semàfor en roig; però, en aquest cas, a diferència del que s'esdevé en l'exercici d'una capacitat, no s'hi segueix cap regla, donat que el gos no pot copsar què seria comportar-se d'una altra manera, per la qual cosa la referència a la possibilitat d'explicar causalment la possessió de disposicions no afectaria al nostre problema.

Josep Corbi i Fernández de Ybarra

Quaderns de Filosofia i Ciència 9-10

*Quaderns
de
Filosofia i Ciència
n°s 9/10*

*València 1986
Edita: Societat de Filosofia del País Valencià*

ÍNDICE

Página

LÓGICA Y FILOSOFÍA DE LA CIENCIA. Ponencias

Un aspecto del intuicionismo matemático por <i>Jesús Alcolea Banegas</i>	13
Progreso, racionalidad y verdad en Laudan por <i>Amador Antón</i>	21
La lógica de los métodos de indagación de J. S. Mill por <i>Rafael Beneyto</i>	37
Progreso y verosimilitud en Popper por <i>Pascual Casañ</i>	45
Delimitación del concepto de probabilidad por <i>Segundo Gutiérrez Cabria</i>	57
Linearización de árboles: algoritmo para el cálculo veritativo-funcional de Anderson y Belnap por <i>J.M. Lorente</i>	67
Problemas semánticos en lógica de normas por <i>Dora Sánchez García</i>	77

LÓGICA Y FILOSOFÍA DE LA CIENCIA. Comunicaciones

¿Qué hay de malo en el solipsismo» por <i>Teresa Orduña</i>	97
El entimema en la lógica proposicional por <i>Francisco J. Puertes Pérez y Vicente Santamán Greses</i>	101

FILOSOFÍA TEORÉTICA E HISTORIA DE LA FILOSOFÍA. Ponencias

Algunas observaciones acerca del «status» epistemológico de la astronomía en el «Timeo» por <i>Juan de Dios Bares Partal</i>	107
Solipsisme i transcendentalitat en el <i>Tractatus</i> por <i>Josep L. Blasco</i>	119
La filosofía de la inteligencia de X. Zubiri por <i>Jesús Conill Sancho</i>	127
La teleología kantiana: naturaleza, libertad, historia por <i>Adela Cortina Orts</i>	139
La teoria del significat segons els ideologistes francesos per <i>S. Feliu</i>	151

	Página
El Hiperión de Hölderlin: una novela filosófica en el idealismo alemán por <i>Anacleto Ferrer Mas</i>	159
Marx y la Historia. Análisis del «Cuaderno M», 1857 por <i>Francesc Jesús Hernández i Dobon</i>	167
Los «experimentos» etnometodológicos y su fundamentación en la obra de Schütz, por <i>Frederic Martínez i Martínez</i>	175
Figuración y lenguaje en el primer Wittgenstein por <i>Julián Marrades Millet</i>	185
Aristòtil i Hobbes sobre la relació entre moral i Estat per <i>Josep R. Moncho i Pascual</i>	199
Acción e intención por <i>Carlos Moya Espf</i>	213
Razón suficiente y existencia de Dios (Introducción a una problemática leibniziana) por <i>Juan Antonio Nicolás Marín</i>	221
La evolución filosófica de Fichte desde 1794 a 1800 por <i>Manuel Ramos Valera</i>	233
Locke y Descartes: dos posiciones respecto al problema del escepticismo por <i>Nicolás A. Sánchez Durá</i>	245
El proyecto filosófico del primer Wittgenstein por <i>Vicente Sanfélix Valverde</i>	257
Hegel, lector de Spinoza por <i>Manuel E. Vázquez García</i>	269
Sujeto burgués e ideal de humanidad en Schiller por <i>José Luis Villacañas Berlanga</i>	279
Ciencia y filosofía en la Universidad de Valencia. Controversias en torno a los «Elementa Philosophial» del P. Sidro Villaroig en 1781 por <i>Antonio Ten Ros</i>	297

FILOSOFÍA TEORÉTICA E HISTORIA DE LA FILOSOFÍA. Comunicaciones

Totalidad y armonía en los escritos del joven Schiller por <i>Jorge García García</i>	313
Marx i l'idealisme alemany (Aportacions a l'estudi de la trajectoria marxiana) per <i>Francesc Jesús Hernández i Dobon</i>	323
Controversias en torno a la interpretación de Epicuro por <i>Antoni Lis i Darder</i>	325
Los comienzos del Fundacionalismo en Fichte por <i>Faustino Oncina Coves</i>	331
Aspectos de la filosofía del lenguaje en Hegel por <i>Antonio Palao Moreno</i>	337
Errores de interpretación sobre los orígenes de la filosofía musulmana en «La Filosofía de la Edad Media» de Etienne Gilson por <i>Eduardo Pérez Miralles</i>	341

Notas sobre el concepto de ruptura epistemológica en Louis Althusser por <i>Eduardo Pérez Miralles</i>	Página 345
Conciencia y tiempo en H. Bergson por <i>Juan M. Pons Juanpere</i>	351

FILOSOFÍA PRÁCTICA. Ponencias

La expresión en el arte: un punto de vista analítico por <i>M.T. Beguiristain</i>	357
Para una estética de la recepción por <i>Román de la Calle</i>	365
¿Ironía del objeto? Una reflexión epistemológica a partir de Jean Baudrillard por <i>Joaquín Calomarde</i>	377
Capacitats i events per <i>Josep Corbi i Fernández de Ybarra</i>	387
La contradicció de l'ensenyança. 2. Qualificació i mercat de treball per <i>Ernest García</i>	397
Posibilidad actual y desarrollo de una ética comunicativa en la obra de J. Habermas, por <i>Vicente Domingo García Marzá</i>	405
Veure i errors visuals per <i>Tobies Grimaltos Mascarós</i>	415
Hume y la teoría del contrato por <i>José Montoya Sáenz</i>	425
Lógica, mente-cuerpo, y filosofía del arte por <i>Diego Ribes</i>	433
De la irrealidad del mundo o las metáforas de la postmodernidad por <i>Rosa María Rodríguez</i>	445
Derecho natural en el joven Schelling por <i>Margarida Vicedo Castell</i>	453

FILOSOFÍA PRÁCTICA. Comunicaciones

Eiximenis: su filosofía política en el siglo XIV por <i>José Antonio Benito Cortínez</i>	469
¿Fundamentos de ética? por <i>José Vicente Marqués Bonet</i>	479
A priori i experiència estética en M. Dufrenne per <i>Enric Mira Pastor</i>	483
La retórica de la fotografía por <i>Amparo Rovira</i>	489
Teoría anarquista y praxis artística por <i>Carmen Senabre</i>	495
El arte sociológico y la muerte de la Historia del Arte por <i>Fernando Soler Álvarez</i>	505

	Página
Estética y ambiente	
por <i>Juan P. Vélez</i>	511
Mirabent y la escuela estética catalana	
por <i>Merche Victoria Pechuán</i>	515
La cuestión homérica como cuestión estética	
por <i>Amparo Zacarés Pamblanco</i>	519
DIDÁCTICA. Ponencias	
Notas para una didáctica de la filosofía en B.U.P.	
por <i>Bernardo Lerma Sirvent y Luis García Traquiello</i>	525
El comentario de textos en las pruebas de acceso a la Universidad.	
Consideraciones. Consejos. Ejercicios.	
por <i>José Juan Llácer Bueno</i>	537
DIDÁCTICA. Comunicaciones	
Aportacions pràctiques a una ètica per a xiquets	
per <i>Vicent Martínez Guzman</i>	549
Situación de la Ética en E.G.B.	
por <i>Antonio Arrufat Mateu y Estrella Somoano Ojanguren</i>	553